

صندوق‌های قرض‌الحسنه، سنت حسنه‌ای که باید بماند

حسین ملایی

سالیان طولانی است که صندوق‌های قرض‌الحسنه در اصفهان پناهگاه و محل مراجعه نیازمندان آبروداری است که برای رفع نیازهای ضروری از آنها، کمک می‌گرفته‌اند. ریشه این سنت حسنه را افرادی متدین و علاقه مند به مشارکت در حل مشکلات مردم بنا نهاده‌اند و امروز این مؤسسات در استان اصفهان درخت تنومندی شده‌اند که روزانه صدها نفر بیهوده کمک آنها رفع نیاز می‌کنند. این در صورتی است که نه تنها هیچ اتکایی به دولت و منابع آن ندارند، بلکه هر از گاهی مورد حمله نیز قرار می‌گیرند.

جریان تأسفانگیز تعدادی از صندوق‌های قرض‌الحسنه، که بر اثر بی‌توجهی به مبانی سنت قرض‌الحسنه مشکلاتی را ایجاد کردند که سالها تبعات آن برای مردم باقی خواهد ماند، نمی‌تواند به خدمت بسیار شایسته صدها صندوق در استان لطمه بزند. افراد دلسوز و دینداری که در صندوق‌های قرض‌الحسنه واقعی تلاش می‌کنند نخواهند گذاشت گرد و غبار حاصل از آن جریان غم‌انگیز روی خدمات شایسته آنها تأثیر منفی بگذارد. ما لازم دیدیم بنا به تجربه‌ای که در این سالها اندوخته‌ایم به بیان نکاتی بپردازیم و صندوق‌های قرض‌الحسنه واقعی را از آسیب جدی نجات دهیم.

۱- فعالیتهای اقتصادی، تولیدی، بازرگانی و خدماتی به صورت کلان آن نمی‌تواند و نباید به صندوق‌های قرض‌الحسنه متصل شود. منابع اندک این صندوق‌ها توان پرداختن به آن امور را ندارد. مفهوم این مطلب این نیست که هر صندوق به این مسیر کشیده شد در جریان فراز و نشیب مسائل اقتصادی کشور آسیب جدی خواهد دید و از وظیفه خود نیز دور خواهد ماند. بانکها و مؤسسات مالی و اعتباری برای همین کار بنا شده‌اند آنها با مشارکت در امر تولید، بازرگانی، خدمات و... با عقود اسلامی باید مسائل آنها را حل کنند.

توقع بیجایی نیست لیکن به این نکته باید توجه داشت این افراد اگر در جریان فعالیت اقتصادی خریدی هستند از جمله کسبه‌های جز و... همکاری و کمک به آنها در حد معقول پسندیده است. ولی قطعاً نباید به یک سنت تبدیل شود.

در هر حال صندوقی موفق است که پس‌اندازکنندگان آن از نظر تعداد زیاد ولی از نظر مقدار پس‌انداز، اندک باشد. پس‌اندازهای خرد مقادیری نیستند که برای کسی مشکل گشا باشند، ولی انباشت آنها برای صندوق‌ها سرمایه‌ای قابل اتکا است. تلاش فراوانی باید کرد که این روش دستور کار همیشگی قرض‌الحسنه‌ها باشد.

۵- پرداخت وام به افراد نیز در دو حال آسیب جدی به صندوق‌ها وارد می‌کند:

الف) مبلغ وام سنگین باشد

ب) اقساط طولانی باشد.

اگر مبلغ وام سنگین باشد با خطر عدم پرداخت در موقع مقرر مواجه خواهد شد و اساساً در کشوری که فراز و نشیب‌های فراوانی هم در مسائل اقتصادی هم اجتماعی هم سیاسی دارد، در این فراز و نشیب‌ها قبل از هر چیز پول و اقتصاد آسیب خواهد دید و این آسیب برای ارقام سنگین بیشتر خواهد بود. از این رو صندوق‌های قرض‌الحسنه باید از پرداخت وام‌های سنگین خودداری کنند که البته سنگینی رقم به نسبت صندوق‌ها و موقعیت‌های محلی و سرمایه آنها متفاوت خواهد بود. و هیأت مدیره و مدیران صندوق باید با توجه به این شرایط سقف وام‌ها را تعیین کنند.

اقساط طولانی برای هر وام نیز از گردش نقدینگی در صندوق جلوگیری می‌کند و در مواقع بحرانی مشکل به وجود خواهد آورد. به‌طور سنتی اقساط ماهیانه تا بیست ماه قابل قبول و مناسب است. هم‌اکنون مشکل بسیاری از صندوق‌ها که دچار بحران شده‌اند این است که باید چند سال منتظر بمانند تا وام‌گیرندگان اقساط خود را بپردازند.

اگر مبلغ وام هم سنگین باشد مشکل دو چندان می‌شود. یک مسأله قابل توجه در صندوق‌های قرض‌الحسنه موضوع دریافت کارمزد است بنا به فتوای علما و مراجع چون مردم پول خود را در این صندوق‌ها برای پرداخت قرض‌الحسنه پس‌انداز کرده‌اند از این رو فقط به اندازه‌ای می‌توان کارمزد گرفت که هزینه‌های صندوق تأمین گردد و گرفتن ارقام بیشتر به هیچ‌وجه صحیح نبوده و نیست و هیچ صندوق قرض‌الحسنه‌ای حق ندارد از محل پس‌انداز مردم برای قرض‌الحسنه مبادرت به انجام اموری که صرفاً درآمدزا باشد نماید و وارد شدن در چنین اموری آثار تلخ و زیانباری برای مردم خواهد داشت و اعتبار صندوق‌ها را نزد مردم خواهد شکست.

۲- مردم با سپرده‌گذاری در بانکها و مؤسسات اعتباری و دادن وکالت به آنها در فعالیتهای اقتصادی کشور سهیم می‌شوند و این فعالیت اقتصادی قطعاً دارای منافی است که بخشی از آن منافع، حق سرمایه‌گذار است که از طریق مقررات قانونی پرداخت خواهد شد. در منابع بانکها بخشی نیز منابع دولتی هستند که سرمایه‌های کلانی را در اختیار دارند و طاقت و تحمل فراز و نشیب‌های اقتصادی کشور را دارند و از آنجا که به خزانه مملکت وصل‌اند در نهایت آسیبی نخواهد دید.

۳- منابع صندوق‌های قرض‌الحسنه، پس‌اندازهای ریز و مداومی است که نه به قصد انتفاع بلکه به قصد پرداخت قرض‌الحسنه به دیگران حاصل شده است.

این منابع هر چه خردتر و بیشتر باشد در بقا و سلامت امور صندوق‌ها مؤثرتر است، چون پس‌اندازهای ریز و کوچک در فراز و نشیب جریانات اقتصادی کشور آسیب نخواهند دید. از این رو این صندوق‌ها به‌صورت سنتی اگر یک سوم پس‌اندازها را نقد داشته باشند، هرگز دچار مشکل نخواهند شد. اما اگر منابعی با ارقام درشت وارد شود به همان نسبت آسیب‌پذیری آن بیشتر خواهد شد و مدیران صندوق‌ها نمی‌توانند روی آن ارقام با خیال راحت وام پرداخت کنند. از این رو باید نقدینگی بیشتری را نگه دارند و یا تکیه‌گاههای دیگری را در نظر بگیرند، که وجود ندارد.

۴- توسل به هر روشی حتی قول و قرار پرداخت وام‌های سنگین به قصد به‌دست آوردن منابع کلان از آسیب‌های دیگری است که صندوق‌ها را تهدید می‌کند. روش‌های غلطی که صندوق‌های جدولی به کار گرفته‌اند ناشی از همین نگاه به سپرده‌های مردم و به قصد افزایش منابع صندوق است. البته این نکته را باید توجه داشت افراد فراوانی هستند که اندوخته‌های ریز و درشت خود را فقط در این صندوق‌ها قرار می‌دهند. و به‌طور طبیعی انتظار دارند در مواقع ضروری بتوانند از این صندوق‌ها وام دریافت کنند.

توسل به هر روشی حتی قول و قرار پرداخت وام‌های سنگین به قصد به‌دست آوردن منابع کلان از آسیب‌های دیگری است که صندوق‌ها را تهدید می‌کند. روش‌های غلطی که صندوق‌های جدولی به کار گرفته‌اند ناشی از همین نگاه به سپرده‌های مردم و به قصد افزایش منابع صندوق است.